मित्रभेदः

The first book of the Panchatantra, called mitra-bhedaḥ ("Separation of Friends"). Like the rest of the Panchatantra, this book is told as a frame story, meaning that some stories are nested inside others.

विष्णुशर्मा

1 अस्ति महिलारोप्यं नाम नगरम्।

2 तत्रामरशक्तिर् नाम राजा बभूव।

3 तस्य च मूर्खाः पुत्रा वसुशक्तिर् उग्रशक्तिर् अनेकशक्तिश् चेति बभूवुः।

4 राजा तान् मूर्खान् पुत्रान् दृष्ट्वा मन्त्रिणो गत्वाब्रवीत्: मन्त्रिणः! ज्ञातम् एतद् युष्माभिर् यत् सर्वे मम पुत्रा मूर्खाः। तद् एतान् पश्यतो मे सुखं नास्ति। येन मम पुत्रा बुद्धिमन्तो भवन्ति, तद् एव ब्रूयताम् इति।

5 राज्ञो वचनं श्रुत्वा, मन्त्रिणस् तम् अब्रुवन्: अत्र विष्णुशर्मा नाम बुद्धिमान् ब्राह्मणः। स एव तव पुत्रान् बुद्धिमतः करिष्यति। सो ऽपि राजा तद् वचनं श्रुत्वा विष्णुशर्माणं गत्वाब्रवीत्: किं त्वम् एतान् मम मूर्खान् पुत्रान् बुद्धिमतः कर्तुं जानासि?

6 विष्णुशर्माब्रवीत्: अहम् एव तव पुत्रान् बुद्धिमतः करिष्यामि।

7 इति श्रुत्वा राजा सर्वे च मन्त्रिणः सुखिता बभूवुः।

8 सुखितो राजा मूर्खान् पुत्रान् विष्णुशर्माणम् अगमयत्।

9 ते च मूर्खा राजपुत्राः पञ्चतन्त्रं पठित्वा बुद्धिमन्तो बभूवुः।

10 यः पञ्चतन्त्रं पठति शृणोति वा, स बुद्धिमान् भवति।

,

करटकदमनकौ

1 अथ मित्रभेदं नाम प्रथमं तन्त्रम्।

2 अस्ति महिलारोप्यं नाम नगरम्।

3 तत्र वर्धमाननामा वणिक् आसीत्।

4 तस्य च द्वौ वृषभौ नद्दकसंञ्जीवकनामानौ।

5 वर्धमानो धनार्थं मथुरां नाम नगरं गन्तुम् ऐच्छत्।

6 स च बहुभिर् नरैर् द्वाभ्यां च वृषभाभ्यां सह मथुराम् अगच्छत्।

7 ते सर्वे गमनमध्ये वनम् अपश्यत्।

8 तत्र तु तयोर् वृषभयोः संञ्जीवको निषद्य गन्तुं न शक्तः।

9 सर्वे नरा निषण्णं संञ्जीवकं दृष्ट्वा वर्धमानं गत्वाब्रुवन्: संञ्जीवको निषद्य गन्तुं न शक्तः इति।

10 इति श्रुत्वा, तं च वृषभं दृष्ट्वा, वर्धमानो महद् दुःखम् अगमत्।

11 स चिन्तयित्वा नरान् अब्रवीत्: मया मथुरा गन्तव्या। यूयं संञ्जीवकं रक्षत इति।

12 वर्धमानो दुःखितो ऽपि मथुराम् अगच्छत्।

13 तस्य तु नरा वनाद् भीता मथुरां गन्तुम् ऐच्छत्।

14 ते मथुरां गत्वा वर्धमानम् अब्रुवन्: संञ्जीवको मृतः। एतस्माद् वयं त्वाम् आगताः इति।

15 अथ संञ्जीवको नरेषु नगरं गतेषु कथम् अप्य् अतिष्ठत्।

16 स च वने खादन् बलवान् अभवत्।

17 स वने खादन् सुखेनानदत्।

18 अथ पिङ्गलको नाम सिंहो वनराज आसीत्।

19 पिङ्गलकः सुखितस्य संञ्जीवकस्य महान्तं नादम् अशृणोत्।

20 तं च श्रुत्वा स वनराजो महद् भयम् अगच्छत्।

21 तस्य च करटकदमनकनामानौ द्वौ शृगालौ मन्त्रिपुत्रावास्ताम्।

22 तौ च भीतं राजानं पिङ्गलकम् अपश्यताम्।

23 दमनको दुःखितं राजानं दृष्ट्वा करटकं गत्वाब्रवीत्: करटक! अस्माकं राजा पिङ्गलको ऽत्र खादितुम् आगतः। कस्मात् महद् भयं गत्वात्र तिष्ठति?

24 करटको ऽब्रवीत्: दमनक, किम् एतेन व्यापारेण? अव्यापारेषु यो नरो व्यापारं कर्तुम् इच्छति, स कीलोत्पाटीव वानरो मरणं गच्छति। दमनको ऽब्रवीत्: कथम् एतत्?

,
कथाः

---

(२) कीलोत्पाटी वानरः

1 करटको ऽब्रवीत्:

2

3 अस्ति वनम्।

4 तत्र बहवो नरा देवगृहं कुर्वन्ति।

5 अथैते नराः खादनार्थं नगरम् अगच्छत्।

6 सर्वेषु नरेषु नगरं गतेषु, बहवो वानरा देवगृहम् आगताः।

7 एतेषाम् एको वानरो महान्तं स्तम्भम् अपश्यत्।

8 स्तम्भस्य मध्ये, महत् कीलकम् आसीत्।

9 कीलकं स्तम्भे नरैः स्थापितम्।

10 एष वानरः स्तम्भस्य कीलकं दृष्ट्वाचिन्तयत्: कस्माद् एतत् कीलकं स्तम्भस्य मध्ये? एतत् कीलकं केन मूर्खेन स्थापितम् अत्र? इति।

11 स मूर्खो वानरः कीलकम् उत्पाटयितुम् इच्छन् महान्तं स्तम्भम् अगच्छत्।

12 स्तम्भस्य मध्ये स्थित्वा स कीलकम् उदपाटयत्।

13 उत्पाटिते कीलके, स मूर्खो वानरः स्तम्भेन मारितः।

14 एतस्माद् अहं ब्रवीमि: अव्यापारो बुद्धिमद्भिर् न कर्तव्य इति। शृणु, दमनक! यद् यद् राजा पिङ्गलको न खादितुम् इच्छति, तत् तद् एव खादाव आवाम्। आवां सुखं खादावः। किम् एतेन व्यापारेण? त्वं किं कर्तुम् इच्छसि?

15 दमनको ऽब्रवीत्: आवयो राजा कस्माच्चिद् भीतः। स मूर्ख इव तिष्ठत्यू एव। किं किं कर्तव्यम् इति न जानाति। राजानं मन्त्रयितुम् इच्छामि। तं मन्त्रयित्वा राजमन्त्री भवेयम् अहम्। एतेन महत्त्वं गच्छेयम्।

16 करटको ऽब्रवीत्: गच्छ, मित्र। सुखी भूयाः।

17 इति मित्रस्य वचनं श्रुत्वा दमनको राजानम् अगच्छत्।

18 राजा पिङ्गलको दमनकं दृष्ट्वाब्रवीत्: आगच्छ, दमनक! किम् इच्छसि? सो ऽब्रवीत्: राजन्, मया किंचिद् वक्तव्यम्।

19 पिङ्गलको ऽब्रवीत्: ब्रूहि। सो ऽब्रवीत्: अत्र खादितुम् आगता वयम्। तत् किं भवान् अखादित्वात्र तिष्ठति?

20 पिङ्गलकस् तु भयस्य कारणं न वक्तुम् ऐच्छत्।

21 सो ऽब्रवीत्: न किंचित्, दमनक ... दमनको ऽब्रवीत्: यदि न वक्तव्यम्, तदा तिष्ठतु।

22 पिङ्गलकश् चिन्तयित्वा दमनकम् अब्रवीत्।

23 सो ऽब्रवीत्: दमनक, किं महान् नादस् त्वया श्रुतः? दमनको ऽब्रवीत्: श्रुत एव, राजन्। तत् किम्? राजाब्रवीत्: अहम् एतस्माद् वनाद् गन्तुम् इच्छामि।

24 दमनको ऽब्रवीत्: कस्मात्? सो ऽब्रवीत्: यस्य महान् भयानको नादः श्रूयते, तम् एव न द्रष्टुम् इच्छामि। दमनको ऽब्रवीत्: राजन्, नाद एव न भेतव्यः। नादस्य कारणं शृगालेण श्रुता भेरीव भवेत्।

25 पिङ्गलको ऽब्रवीत्: कथम् एतत्?

,
कथाः

---

(२) शृगालेण श्रुता भेरी

1 दमनको ऽब्रवीत्:

2

3 अस्मि वनम्।

4 तत्र शृगालः खादितुम् इच्छन् महान्तं नादम् अशृणोत्।

5 तं महान्तं नादं श्रुत्वा शृगालो महद् भयम् अगच्छत्।

6 अहो! अहं मारितः। कस्यैष नादः? इत्य् अब्रवीत्।

7 अथ तत्र स शृगालो महतीं भेरीं शाखया ताडिताम् अपश्यत्।

8 स चिन्तयित्वा भेरीं गत्वा दन्तेन भेरीम् अताडयत्।

9 महानादे जाते, सुखितः शृगालो ऽब्रवीत्: अहो! एतत् मां न मारयिष्यति। अहम् एतत् खादिष्यामि इति।

10 स तु भेरीं प्रविश्य न किंचित् खाद्यम् अपश्यत्।

11 राजन्, एतस्माद् अहं ब्रवीमि: नाद एव न भेतव्य इति।

12 पिङ्गलको ऽब्रवीत्: नादस्य कारणं ज्ञातुम् इच्छामि। मम तु प्रजा भीताः। कथम् अहं तांस् त्यक्त्वा नादस्य कारणं ज्ञातुं गच्छेयम्?

13 दमनको ऽब्रवीत्: भवतु। तिष्ठ, राजन्। अहं तुभ्यं नादस्य कारणं ज्ञातुं गच्छामि। इत्युक्त्वा दमनकः संजीवकं गत्वा वृषभो ऽयम् इति ज्ञात्वा सुखितो ऽभवत्।

14 दमनको राजानं पिङ्गलकं द्रष्टुम् आगच्छत्।

15 पिङ्गलक आगच्छन्तं दमनकम् अब्रवीत्: किं त्वया दृष्टं तद् भूतम्? दमनको ऽब्रवीत्: दृष्टम्, राजन्। तद् भूतम् एवाहं त्वाम् आनयामि।

16 तच् च श्रुत्वा पिङ्गलको महत् सुखम् आगतः।

17 दमनकस् तु पुनर् गत्वा संजीवकम् एतद् अब्रवीत्: मूर्ख! राजा पिङ्गलकस् त्वां द्रष्टुम् इच्छति। किम्अर्थं पुनः पुनर् नदसि?

18 संजीवको ऽब्रवीत्: क एष पिङ्गलको नाम? सो ऽब्रवीत्: कथं राजानं पिङ्गलकम् अपि न जानासि? बहुप्रजो महा-राजो महासिंहः पिङ्गलकः सर्वैर् ज्ञातः।

19 इति श्रुत्वा संजीवको महद् भयं गत्वैतद् अब्रवीद् दमनकम्: मित्र! मां रक्ष महाराजात् पिङ्गलकात्। अहं भीतः। सो ऽब्रवीत्: भवतु। अत्र तिष्ठ। अहं राजानाम् अत्र नेष्यामि।